

Н. Семенова, Т. Семенова

**ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ТВОРЧИСТЬ БАЛЕТНОЇ ТРУПИ «СХІД ОПЕРА»  
В УМОВАХ ВІЙНИ: «ДРАКОНЯЧІ ПІСНІ»  
ЯК ПРИКЛАД СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЇ**

N. Semenova, T. Semenova

**EXPERIMENTAL CREATIVITY OF THE SKHID OPERA BALLET COMPANY  
IN WAR CONDITIONS: "DRAGON SONGS" AS AN EXAMPLE  
OF MODERN UKRAINIAN CHOREOGRAPHY**

Після початку повномасштабного вторгнення Харківський національний академічний театр опери та балету імені Миколи Лисенка (СХІД ОПЕРА) втратив можливість продовжувати творчу діяльність у рідному місті. Виходом із цієї ситуації стали гастролі країнами Європи. Вони дозволили артистам театру не лише зберегти професійну форму, а й популяризувати українське оперно-балетне мистецтво на міжнародному рівні. У процесі «Європейського шляху» вирішувалося багато завдань: збереження колективу, адаптація репертуару до різних майданчиків, пошук нових форм вираження. Балетна труппа «СХІД ОПЕРА» провела концерти та показала вистави у містах Австрії, Італії, Латвії, Литви, Молдови, Німеччини, Словаччини, Франції та ін.

На початку літа 2024 р. було ухвалено рішення завершити європейське турне й повернутися до Харкова для продовження творчої роботи. Це поставило перед колективом нові виклики: по-перше, склад артистів суттєво зменшився; по-друге, репетиції та виступи в умовах небезпеки вимагали інших підходів; по-третє, виникла потреба у створенні нового, актуального репертуару.

Наприкінці сезону 2023–2024 рр. балетна труппа презентувала *«Гала-балет»* — добірку фрагментів класичних вистав і сучасних номерів, раніше представлених європейській публіці. Також було представлено дитячу виставу *«Казкова мандрівка Троянди»*, що об'єднала два репертуарні балети — *«Маленький принц»* та *«Красуня і Чудовисько»*.

Новий сезон 2024–2025 рр. розпочався оновленою програмою *«Гала-балет»*, до якої увійшли нові номери та молоді виконавці. Поступово артисти освоювали Лофт-сцену, а головним питанням творчої стратегії стало: *як зберегти оригінальність і самобутність харківського балету в умовах воєнного часу?*

Уже восени 2024 р. відбулася прем'єра експериментального балету *«Драконячі пісні»* на музику сучасного українського композитора М. Коломійця. Первісно його імпровізаційні композиції не призначалися для сценічного втілення, проте режисерка Ж. Чепела побачила в них глибоке відображення сучасності — прагнення до світла, подолання відчаю, внутрішнє оновлення.

Творчу групу проєкту очолила художня керівниця балетної труппи «СХІД ОПЕРА», заслужена артистка України, балетмейстерка А. Радієвська. Лібрето створила Ж. Чепела, костюми — К. Пономарьов, освітлення — О. Паймаш, відеоінсталяції — К. Мозир. Асистентами головного балетмейстера стали Т. Семенова та Н. Дурдієв, звукорежисер — М. Алборов.

Робота над балетом — від задуму до прем'єри — була складною, але натхненною. У процесі репетицій поступово вибудовувався хореографічний текст: крок за кроком, жест за жестом. А. Радієвська прагнула відмовитись від шаблонів, шукаючи

нові форми пластичної виразності, основані на інтуїтивному відчутті музики. Особливу складність становило поєднання її функцій постановниці та виконавиці головної ролі разом із солісткою О. Шаріковою, що вимагало тонкої взаємодії з музичним матеріалом.

Сюжет «Драконячих пісень» — це притча про пізнання світу й пошук себе. Дивні істоти — дракони, народжені сліпими, пізнають дійсність через звук, дотик, відчуття. Лише найсміливіші з них наважуються розплющити очі, щоб побачити красу світу. За задумом авторів, саме ті, хто відкриває очі, проходять шлях глибинної трансформації. Головні герої — Тіамат і Анінотна — роблять цей крок, відкриваючи для себе нову реальність. Їхня любов стає джерелом натхнення і символом духовного відродження, що перегукується з ідеєю національного переродження України.

Музика М. Коломійця, побудована на імпровізаційній основі, вирізняється глибокою емоційністю, свободою ритму та багатством тембрових відтінків. Вона поєднує елементи сучасної академічної музики, етнічні мотиви й авангардні звукові експерименти. Цей багатошаровий матеріал став повноцінним драматургічним елементом, який визначив ритм, динаміку і структуру хореографії. Саме музика визначила темп, форму і тип руху — від енергійних поштовхів до ледь помітного дихання. Звуки то вибухають внутрішнім напруженням, то тануть у напівтиші, відкриваючи простір для пластичної гри. Така інтерпретація дозволила перетворити звуковий матеріал на «живу» структуру вистави.

Хореографічний текст вирізняється оригінальністю та сміливістю, поєднанням сучасної танцювальної техніки, пластичної драматургії й елементів імпровізації. Танцювальна лексика героїв змінюється разом із їхнім внутрішнім станом — від скutih, напружених рухів до розкутої, вільної пластики, що символізує духовне звільнення. Танцівники активно використовують простір, працюють зі звуком і тишею як рівноправними партнерами. Вистава практично позбавлена традиційних балетних канонів: у ній немає демонстрації техніки заради ефекту — кожен рух, кожна підтримка має смислове навантаження. Важливою особливістю є можливість індивідуальних виконавських інтерпретацій у межах загальної концепції, що надає виставі поліфонічності й сучасного звучання.

Візуальне оформлення балету базується на новітніх технологіях. Відеопроєкції, освітлення, костюми та реквізит утворюють єдиний художній простір, підсилюючи емоційне сприйняття. Вони краще розкривають музично-хореографічну драматургію, створюючи ефект багатовимірності сцени, додаючи глибини всьому сценічному дійству.

Проекції рухомих зображень на декорації та тіла танцівників створюють ефект занурення у внутрішній світ персонажів. Простота, але символічність костюмів із гнучких тканин, що реагують на рух, підкреслює фантастичну природу героїв. Основна кольорова гама — відтінки сірого, темно-синього, охри — символізує первинність світу, а поступова поява яскравих кольорів означає процес трансформації. Поступово візуальні акценти змінюються: яскраві вкраплення вказують на процес трансформації героїв, їхнє внутрішнє пробудження, відкриття краси.

Освітлення також є потужним драматургічним інструментом. Воно часто було нерівномірним, вихоплюючи певних персонажів, що також сприяло створенню

напруження або навпаки показу ліричних моментів. Світло ніби проводить героїв, обмежує чи розширює простір їхнього існування.

«Драконячі пісні» — це більше ніж балет. Це пластична поезія, роздуми про світло, надію і внутрішню силу людини. В умовах війни вистава набула особливої ваги — як акт мистецького опору, спосіб збереження культурної ідентичності та символ духовного оновлення. Поєднання філософського змісту, авторської музики, експериментальної хореографії та цифрових технологій робить її яскравим прикладом сучасного українського сценічного мистецтва.

Вистава «Драконячі пісні» — це не лише мистецький проєкт, це творча адаптація до реального життя. На сцені презентується рефлексія над реальністю через пошук нових засобів вираження, що демонструють щирість, глибину, універсальність мови тіла. Реалізація проєкту та його багаторазові покази на сцені «СХІД ОПЕРА», а також у Полтаві і Запоріжжі, засвідчують здатність українського балетного мистецтва до інновацій навіть у кризових умовах. «Драконячі пісні» стали не лише мистецьким явищем, а й культурною подією, що демонструє живий, динамічний розвиток сучасної української хореографії.

*К. Шупоша*

## **СЕМАНТИКА ТА ФУНКЦІЇ ВЕСНЯНИХ ПОСІВНИХ ХОРОВОДІВ**

*К. Shyposha*

### **SEMANTICS AND FUNCTIONS OF SPRING SOWING ROUND DANCES**

Весняні посівні хороводи є важливим елементом обрядової культури українського народу. Вони є яскравим відображенням архаїчних уявлень про єдність людини з природою, циклічність життя та культ Сонця. Своїм корінням ці обрядодії сягають епохи становлення землеробства й первісних язичницьких вірувань, що зумовило їхню глибоку символіку — поклоніння сонячній енергії, відродженню природи, продовженню роду та пробудженню життєвих сил.

В умовах сьогодення, коли активно постає питання збереження нематеріальної культурної спадщини, дослідження весняних посівних хороводів набуває особливої актуальності. Цей пласт традиційної культури не лише відображає світогляд предків, а й містить цінні відомості про формування культурних кодів українського народу.

Попри те, що етнографами зафіксовано значну кількість весняних обрядодій, безпосередній опис хореографічної лексики — рухів, ритмічних малюнків, просторових форм — у багатьох працях залишається фрагментарним. Саме тому особливого значення набуває аналіз взаємозв'язку між хореографічною структурою хороводу, його музично-ритмічною організацією й географічним середовищем, у якому ці форми побутували. Вивченням та дослідженням хороводів, що використовувались в цих обрядах, займались О. Мерлянова, яка досліджувала сценічне втілення хороводів, систематизував народні танці та обрядові ігри у фундаментальній праці «Українські народні танці» (ред. П. Вірського), Є. Рой описав обрядовий танець в історичному контексті, І. Мостова розглядає обробку фольклорного матеріалу як спосіб збереження та популяризації народного танцю, В. Волчукова та О. Тіщенко аналізують хореографічні постановки весняного й літнього циклу та їх обрядові особливості, та інші дослідники.